

УДК 376.1

INTERCONNECTION BETWEEN A CHILD'S SENSORY MOTOR AND SPEECH DEVELOPMENT

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СЕНСОМОТОРНОГО ТА МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Moroz L. / Мороз Л.*s.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-6087-1252

Tretjakova A./Третякова А.*student / студентка**Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko,**Sumy, Romenska, 87, 40002**Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка,**Суми, вул. Роменська, 87, 40002*

Анотація. Стаття присвячена висвітленню проблеми впливу сенсомоторного розвитку на мовлення дитини. Автори зазначають, що сенсомоторний розвиток є базою у формуванні навичок, необхідних для правильного функціонування мовлення. Зазначається, що сенсомоторний розвиток відбувається у процесі сенсомоторної діяльності дитини, що визначає накопичення необхідного сенсомоторного досвіду та досягнення сенсомоторної зрілості. Автори наголошують, що накопичення в дошкільному дитинстві сенсомоторного досвіду та досягнення сенсомоторної зрілості є необхідною складовою нормативного розвитку усного мовлення та створення передумов для опанування письмовим мовленням від якого залежить успішність шкільного навчання.

Ключові слова: сенсомоторний розвиток, мовленнєвий розвиток, сенсомоторна діяльність, сенсомоторний досвід, сенсомоторна зрілість, логопедичний процес.

Вступ.

Наукові дослідження останніх десятиліть переконливо доводять, що сенсомоторний розвиток є однією із найважливіших складових загального розвитку дитини, який включає в себе сенсорний та руховий розвиток, що є базисом для пізнавальних здібностей, які визначатимуть можливість здобуття освіти, професії, самореалізації і оптимального функціонування у суспільстві [1-4].

Саме сенсомоторний розвиток є базовим для формування навичок, необхідних для правильного функціонування мовлення. Отже, в логопедичному процесі існує об'єктивна необхідність врахування сенсомоторного розвитку дитини.

Основний текст.

Сенсомоторний розвиток – це процес пізнання світу дитиною через відчуття (сенсорика) та рухи (моторика). У перші роки життя дитина активно досліджує навколишнє середовище і себе саму: торкається і обмацує предмети, переміщується у просторі, слухає звуки, розглядає об'єкти навколо себе тощо. Завдяки цьому вона накопичує первинний емпіричний досвід, формує уявлення про властивості речей, причинно-наслідкові зв'язки та своє місце у фізичному світі.

Сенсомоторний розвиток необхідно розглядати як складну динамічну систему, яка розпізнає та аналізує відчуття, які надходять від власного тіла та навколишнього світу, в якому перебуває людина, відповідає за сприйняття рухів і дій, що пов'язані з організмом.

Сенсомоторний розвиток є важливим аспектом для формування фізичної, когнітивної та соціально-емоційної сфер розвитку дитини, становлення яких відбувається в дошкільному віці. В цей період дітей навчають логіко-математичним, конструктивним навичкам, у них створюються уявлення про властивості, ознаки та призначення предметів.

Сенсомоторний розвиток відбувається у процесі сенсомоторної діяльності, під якою необхідно розуміти активну взаємодію людини з навколишнім світом через поєднання сенсорних відчуттів (вестибулярних, пропріоцептивних, тактильних, зорових, слухових, нюхових, смакових) та рухових реакцій (моторних навичок). Поєднання відчуттів та рухів у процесі взаємодії з навколишнім середовищем призводить до накопичення сенсомоторного досвіду.

Сенсомоторна зрілість – це стан розвитку сенсорних та моторних функцій, який дозволяє людині ефективно взаємодіяти з навколишнім світом, координувати свої рухи, адекватно сприймати сенсорну інформацію та реагувати на неї цілеспрямованими діями. Сенсомоторна зрілість не є фіксованою точкою, а скоріше процесом досягнення певного рівня інтеграції сенсорних та моторних систем, що забезпечує оптимальне функціонування в різних ситуаціях.

Накопичення в дошкільному дитинстві сенсомоторного досвіду та досягнення сенсомоторної зрілості є необхідною складовою нормативного розвитку усного мовлення та створення передумов для опанування письмовим мовленням від якого залежить успішність шкільного навчання.

Згідно статистичних досліджень, в США порушення сенсомоторного розвитку мають від 5 до 15% дітей. Фахівці відзначають, що порушення процесів сенсорної обробки негативно позначаються на академічних можливостях дітей, зумовлюють проблеми шкільного навчання [1, 3, 5].

Наукові розвідки показують [1, 3, 4], що однією із причин затримки мовленнєвого розвитку є невміння дитини володіти своїм тілом. Мова йде про порушення переробки сенсорної інформації, насамперед, від вестибулярної, пропріоцептивної систем. Саме через відсутність достатніх знань та брак адекватних відповідей від цих систем виникають порушення мовленнєвого розвитку.

У дітей із порушенням обробки інформації від вестибулярної системи мовлення розвивається повільніше, ніж у тих, які не мають даних порушень. Хоча коли вони починають говорити, то їхнє мовлення може не відрізнятися від загальної норми [1, с. 83].

Негативний вплив порушень роботи вестибулярної системи на розвиток дитячого організму у цілому, та мовлення зокрема, доведені у дослідженнях М. де Ягер і реалізовані у програмах Mind Moves Institute [<https://www.mindmoves.co.za/?srsltid=AfmBOoqHF9DyCDV8f3WRKVdrOvjXTEVGkIb4e-hyLk5vaR3 MBHKEEV>].

У дослідженні Francoa S. E., Panhosa I. зазначено, що рівновага є не лише фундаментальною характеристикою нервової системи, а й ознакою неврологічної зрілості та важливим фактором у шкільному навчанні [6].

Для правильної артикуляції звуків та слів необхідна скоординована робота трьох основних систем – вестибулярної, пропріоцептивної і тактильної. Навіть для того, щоб вимовити просте односкладове слово, треба відтворити точні рухи язиком та губами. У дітей з порушенням сенсомоторного розвитку виникають

труднощі у відчутті рухів власних органів артикуляції, тобто вони не знають, в якому місці знаходиться їх язик, як працюють губи. Через це їх мовлення складно розібрати та зрозуміти [1, с. 83].

Іноді на порушення мовлення дитини впливає підвищена або понижена чутливість шкіри та знижена чутливість пропріоцептивного сприйняття. В міру покращення сенсорної інтеграції і сенсомоторного розвитку ці порушення зникають. Як зазначала німецька ерготерапевтка Улла Кіслінг: «щоб оволодіти абстрактною формою мовлення – письмом,... потрібен певний ступінь зрілості шкірної чутливості» [7, р. 26].

Труднощі моторного планування можуть проявлятися у порушенні переключення з однієї артикуляційної позиції на іншу, у порушеннях складової структури слова. Крім того, порушення сенсомоторного розвитку може проявлятися у труднощах виконання цілеспрямованих довільних дій – диспраксіях.

Значення сенсомоторного розвитку для дитини передшкільного віку полягає у тому, що вивчення предметів та явищ навколишньої дійсності під час сенсомоторної діяльності сприяє накопиченню її словникового запасу, збагаченню уявлень про сенсорні еталони, розвитку фантазії, пам'яті, уваги. Тобто своєчасний сенсомоторний розвиток дозволяє одночасно стимулювати формування мовленнєвої функції.

До початку навчання в школі дитина має досягти прийняттого рівня сенсомоторної зрілості. Адже шкільне навчання є не можливим без таких навичок як самоконтроль, саморегуляція, самооцінка. Крім того, без здатності до самоорганізації та концентрації уваги на предметах, дитина не зможе повноцінно спілкуватися з оточуючими, не буде справлятися з множиною букв та цифр, в результаті чого це буде позначатися на шкільній успішності, призведе до зниження рівня навчальної мотивації, спричинить порушення читання, письма та рахунку [1, с. 86].

Для того, щоб запобігти порушенням письма та читання під час навчання у школі, треба ще з раннього віку дитини своєчасно діагностувати порушення

сенсомоторного розвитку і працювати над накопиченням її сенсомоторного досвіду у різних видах спеціально організованої сенсомоторної діяльності, під час яких буде розвиватися просторова орієнтація, координація рухів, зорово-моторна координація, окорухова взаємодія та буде виховуватися контроль за положенням свого тіла.

При відсутності своєчасної корекції дані порушення будуть перешкоджати активному соціальному життю, спричинять труднощі адаптації та соціалізації дитини.

Висновки.

Таким чином, наукові розвідки свідчать про те, що сенсомоторний розвиток необхідно розглядати у якості фундаменту для формування мовлення. Тому в логопедичній практиці для профілактики у дітей порушень мовлення потрібно своєчасно проводити діагностику сенсомоторного розвитку і виявляти ознаки незрілості сенсомоторних функцій, а також збагачувати їх сенсорними відчуттями і формувати рухові навички під час різних видів діяльності. Під час логопедичних занять потрібно організовувати спеціальну сенсомоторну діяльність для здобуття дитиною необхідного сенсомоторного досвіду відповідно до вікових норм.

Література:

1. Айрес Е. Дж. Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів. К.: ЦУЛ, 2022. 327 с.
2. Годдард Блайт Саллі. Добре збалансована дитина. Рух і ранній розвиток. Київ. 2022. 192.
3. Компанець, Н. Проекція проблем розвитку дитини на рівні піраміди навчання Вільямс та Шеленбергер. Особлива дитина: навчання і виховання. 2017. № 1. С. 60-59. URL: http://nbuv.gov.ua/URN/DLog_2017_1

4. Мороз Л., Стахова Л., Зелінська-Любченко К. Сенсомоторний розвиток як предмет уваги логопеда. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2023. №2. С. 62-77.

5. Carol Stock Kranowitz. The Out-of-Sync Child: Recognizing and Coping with Sensory Processing Differences (3rd ed.). 2022.

6. Francoa S. E., Panhoca I. Vestibular function in children underperforming at school. BJORL. 2008. Vol. 74. Issue 6. P. 815-825.

7. Ulla Kisling. Sensory Integration in Dialogue. Kyiv, 2015. 240 p.

https://www.mindmoves.co.za/?srsltid=AfmBOoqHF9DyCDV8f3WRKVVdrOvjXT_EVGkIb4e-hyLk5vaR3_MBHKEEV

Abstract. *The article is devoted to highlighting the problem of the influence of sensory motor development on a child's speech. The authors note that sensory motor development is the basis for the formation of skills necessary for the correct functioning of speech. It is noted that sensory motor development occurs in the process of the child's sensory motor activity, which determines the accumulation of the necessary sensory motor experience and the achievement of sensory motor maturity. The authors emphasize that the accumulation of sensory motor experience in preschool childhood and the achievement of sensory motor maturity are a necessary component of the normative development of oral speech and the creation of prerequisites for mastering written speech, on which the success of schooling depends.*

Keywords: *sensory motor development, speech development, sensory motor activity, sensory motor experience, sensory motor maturity, speech therapy process.*

Стаття відправлена 23.04.2025.

© Мороз Л.